

Οι σχέσεις Κράτους - Εκκλησίας στο ελληνικό κράτος

Ελένη Παλιούρα
Ασκούμενη Δικηγόρος
Μτπ. Φοιτήτρια Νομικής Αθηνών
elenielena448@gmail.com

Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους το 1830 έως σήμερα, ένας σημαντικός παράγων των πολιτικοκοινωνικών εξελίξεων υπήρξε η διαμόρφωση των σχέσεων μεταξύ δύο πυλώνων εξουσίας, του κράτους και της εκκλησίας, σχέσεις οι οποίες πέρα από τη νομική τους βάση (υπό το καθεστώς του ισχύοντος Συντάγματος ρυθμίζονται κατ' αρχήν στο άρθρο 3) εμπίπτουν σε ένα ευρύ φάσμα ιστορικών και πολιτικών εξελίξεων.

Βασικός σταθμός στη διαμόρφωση των σχέσεων αυτών υπήρξε η αυτόβουλη ανακήρυξη της Εκκλησίας της Ελλάδος ως αυτοκέφαλης το 1833 με τη Διακήρυξη περί ανεξαρτησίας, επί Όθωνος, και οι τριβές που προκλήθηκαν με αυτή την ενέργεια τόσο στο εσωτερικό της εκκλησίας και του κράτους, αφού δημιουργήθηκαν δύο πλευρές, μία υπέρ της αυτοκεφαλίας της εκκλησίας της Ελλάδος και μία κατά, όσο και στις σχέσεις μεταξύ Εκκλησίας της Ελλάδος και Οικουμενικού Πατριαρχείου, οι οποίες εν τέλει αποκαταστάθηκαν με την έκδοση του Πατριαρχικού και Συνοδικού Τόμου του 1850, με τον οποίο ανακηρυσσόταν το πρώτον η Εκκλησία της Ελλάδος αυτοκέφαλη. Ο τόμος του 1850 μαζί με τη συνοδική Πράξη του 1928 που αφορά τις Μητροπόλεις των Νέων Χωρών, αποτελούν δύο μη κρατικά κανονιστικά κείμενα (δύο κανονιστικά κείμενα της εκκλησιαστικής δικαιοταξίας), που αφενός τυγχάνουν συνταγματικής κατοχύρωσης, αφετέρου υπήρξαν το έναυσμα διενέξεων, όπως το ζήτημα της μετάθεσης του μητροπολίτη Άνθιμου από τη μητρόπολη Αλεξανδρουπόλεως στη μητρόπολη Θεσσαλονίκης (όχι λόγω της ίδιας της μετάθεσης που αποτελεί τρόπο πλήρωσης χηρεύουσας μητροπόλεως, αλλά εξαιτίας της ασυμφωνίας με τον Ε' όρο της Πράξης του 1928), και η προσβολή της εκλογής του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος Χριστόδουλου στο Συμβούλιο της Επικρατείας, που είναι το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Ελλάδας.

Η ιστορική διαδρομή από τη γέννηση του ελληνικού κράτους έως σήμερα καταδεικνύει την έντονη επιρροή ποιμεναρχών της Εκκλησίας της Ελλάδος στα πολιτικά δρώμενα με χαρακτηριστικά παραδείγματα τον Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό, που εκτός από καθήκοντα αντιβασιλέα διετέλεσε και πρωθυπουργός της Ελλάδος για διάστημα ενός περίπου μήνα, τον αρχιεπίσκοπο Ιάκωβο, ο οποίος δέχθηκε έντονα πυρά λόγω της προτάσεώς του για τη δημιουργία μιας εκκλησιαστικής τράπεζας, με αποτέλεσμα η ενθρόνισή του να τελεστεί με αστυνομική φύλαξη, αλλά και τον αρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο, ο οποίος επέδειξε ενεργή συμμετοχή στα κοινά με πιο γνωστή τη δράση του κατά της μη αναγραφής του θρησκευάματος στα δελτία αστυνομικής ταυτότητας.

Σε μια εποχή, λοιπόν, στην οποία η πλειονότητα μιλάει για χωρισμό Κράτους – Εκκλησίας, θα πρέπει να διερευνηθούν τα όρια μιας τέτοιας ενέργειας, καθώς και ο πολιτικοκοινωνικός της αντίκτυπος, ενώ δεν είναι σκόπιμο να παραλειφθούν οι ιστορικοπολιτικές συνθήκες διαμόρφωσης του ισχύοντος πλέγματος σχέσεων των ως άνω αναφερόμενων θεσμών, συνθήκες οι οποίες διέφεραν σε έτερες χώρες κυρίως του ευρωπαϊκού κόσμου και γι αυτό το λόγο οι σχέσεις κράτους εκκλησίας σε αυτές διακρίνονται από πολυμορφία, εντός του πλαισίου πάντα της διεθνώς πλέον κατοχυρωμένης, τόσο σε επίπεδο νομικώς δεσμευτικών κειμένων, όσο και σε επίπεδο ηθικοπολιτικώς μόνο δεσμευτικών διακηρύξεων, θρησκευτικής ελευθερίας. Η Εκκλησία, λοιπόν, είναι σαφώς ένας πνευματικός οργανισμός. Εύλογη, ωστόσο, θα ήταν η διερεύνηση του αν διαθέτει θέση στο πολιτικό προσκήνιο. Η ιστορική πραγματικότητα αποδεικνύει πως ναι. Ποια, όμως, μπορεί να είναι η θέση και ο ρόλος της σε συνάρτηση με την κρατική εξουσία;

Βιβλιογραφία

- Βενιζέλος Ευάγγελος, *Οι Σχέσεις Κράτους και Εκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 2000.
- Κυριαζόπουλος Κυριάκος, *Κράτη και Θρησκευόμενα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007.
- Μανιτάκης Αντώνης, *Οι Σχέσεις της Εκκλησίας με το Κράτος – Έθνος*, Αθήνα 2000.
- Παπαγεωργίου Γ. Κωνσταντίνος, *Εκκλησιαστικό Δίκαιο – Θεωρία και Νομολογία*, Θεσσαλονίκη 2013.
- Προκόπιος, Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως & Θάσου, *Συστήματα Σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας, Μορφάι του Χωρισμού*, Καβάλα 1987.
- Σταθόπουλος Π. Μιχαήλ, *Σχέσεις Πολιτείας και Εκκλησίας*, Αθήνα – Κομοτηνή 1993.
- Τρωιάνος Ν. Σπυρίδων, *Ψηφίδες Ιστορίας του Δικαίου Απώτερης και Νεότερης*, Αθήνα 2013.
- Τρωιάνος Ν. Σπυρίδων – Δημακοπούλου Γ. Χαρίκλεια, *Εκκλησία και Πολιτεία – Οι Σχέσεις τους κατά το 19^ο αιώνα (1833-1852)*, Αθήνα 1999.
- Τρωιάνος Ν. Σπυρίδων – Πουλής Α. Γεώργιος, *Εκκλησιαστικό Δίκαιο*, Αθήνα – Κομοτηνή 2003.
- Τσιρώνης Αθ. Θεοδόσης, *Εκκλησία Πολιτευόμενη – ο πολιτικός λόγος και ρόλος της Εκκλησίας της Ελλάδος (1913-1941)*, Θεσσαλονίκη 2010.